

Łukasz Marszałek

Uniwersytet Pomorski w Słupsku
lukasz.marszalek@upsl.edu.pl,  <https://orcid.org/0000-0003-1618-8389>

Zróźnicowanie przestrzenne warunków zamieszkania w województwie pomorskim i zachodniopomorskim w latach 2018–2020

Zarys treści: Celem artykułu jest przedstawienie zróźnicowania przestrzennego warunków zamieszkania ludności w województwie pomorskim i zachodniopomorskim. Zakres przestrzenny badań stanowi 7 miast na prawach powiatu oraz 34 pozostałe powiaty (w tym 16 powiatów województwa pomorskiego i 18 powiatów województwa pomorskiego), a zakres czasowy badań obejmuje lata 2018–2020. Oceny zróźnicowania przestrzennego warunków zamieszkania dokonano na podstawie wartości wskaźnika syntetycznego obliczonego na podstawie 6 zmiennych wybranych z Banku Danych Lokalnych GUS. Odnoszą się one zarówno do aspektów zaludnienia mieszkań (przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania w m² na 1 osobę, przeciętna liczba osób na 1 izbę), jak i do ich wyposażenia infrastrukturalnego (odsetek ludności korzystającej z wodociągu, odsetek ludności korzystającej z kanalizacji, odsetek mieszkań wyposażonych w łazienkę, odsetek mieszkań wyposażonych w instalację centralnego ogrzewania). Wyniki badań mogą być wykorzystane na potrzeby samorządów lokalnych i ponadlokalnych dla wdrożenia odpowiednich rozwiązań mających na celu poprawę warunków zamieszkania na obszarach, gdzie są one niekorzystne. Mogą one stanowić również element badań pogłębionych w zakresie zróźnicowania sytuacji społecznej w województwach pomorskiego i zachodniopomorskiego rozszerzonych o wiele innych wskaźników dotyczących warunków życia człowieka.

Słowa kluczowe: warunki zamieszkania, zróźnicowanie przestrzenne, pomorskie, zachodniopomorskie

Wprowadzenie

Stabilną przestrzeń mieszkalną, w której można prowadzić codzienne życie, zaliczyć można do obszaru życia ludzkiego mającego związek z zaspokajaniem podstawowych potrzeb człowieka (Kluzowa 2009). Decydują one nie tylko o jego funkcjonowaniu biologicznym, ale także społecznym. Z drugiej strony działania na rzecz zapewnienia sobie i swojej rodzinie godziwych warunków zamieszkania można rozpatrywać w kategoriach fundamentalnej powinności każdego dorosłego

człowieka, istotnego wyrazu życiowej odpowiedzialności. Tak rozumiane warunki zamieszkania wchodzą w skład materialnej sfery życia ludności (Podolec 2014).

Warunki mieszkaniowe możemy rozumieć na dwa sposoby. W wąskim znaczeniu odnoszą się one bezpośrednio do mieszkania. W szerszym natomiast obejmują one nie tylko samo mieszkanie, ale też budynek i jego otoczenie (Kaczmarek 1996). Możemy je ponadto analizować w wymiarze obiektywnym (wielkość mieszkań, ich wyposażenie w media itp.) i subiektywnym (na podstawie np. badań ankietowych; Kluzowa 2009, Podolec 2014).

Punktem wyjścia oceny warunków zamieszkania jest zdefiniowanie pojęcia mieszkania. Zgodnie z polskim prawem jest to „zespół pomieszczeń mieszkalnych¹ i pomocniczych², mający odrębne wejście, wydzielony stałymi przegrodami budowlanymi, umożliwiającą stały pobyt ludzi i prowadzenie samodzielnego gospodarstwa domowego” (Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie, Dz.U. z 2002 r. nr 75, poz. 690 z późn. zm., dział I §3).

Socjalny aspekt prawa obywateli do mieszkania jest realizowany przez państwo na kilka sposobów. Jest to przede wszystkim stymulowanie budownictwa społecznego, budownictwo komunalne, wsparcie finansowe pozwalające na utrzymanie mieszkania (np. dodatek mieszkaniowy). W skrajnej nawet sytuacji, gdy dochodzi do eksmisji z zajmowanego lokalu mieszkaniowego, pozostaje ona obudowana działaniami ochronnymi, mającymi zapobiec kryzysowi bezdomności (Sierpowska 2010).

W poniższej analizie posłużono się węższym znaczeniem warunków zamieszkania w ujęciu obiektywnym. Jest to dość często stosowane podejście (Gałązka 1998, Stępiak 2014, Milewska-Osiecka, Ogrodowczyk 2015). W rezultacie do badania wykorzystano sześć zmiennych, które dobrano głównie w oparciu o literaturę przedmiotu (Hauke, Konecka-Szydłowska 2011, Szymańska, Biegańska 2011, Milewska-Osiecka, Ogrodowczyk 2015), przypisując im odpowiednie wagi. Dwie pierwsze zmienne charakteryzują zaludnienie mieszkań, a cztery kolejne możliwość korzystania z instalacji³.

Warunki mieszkaniowe stanowią element sytuacji społecznej. Sytuacja społeczna jest zespołem zewnętrznych bodźców oddziałujących dynamicznie na osobę (Ambroziak 1983), z dwoma głównymi podejściami, pierwszym skupiającym się na subiektywnych wzorcach zachowań (Mika 1984, Świder, Wiśniewski 2017) i drugim na obiektywnej analizie zmiennej sytuacji (Banaś i in. 2018, Piechowska 2020), przypominającym podział na jakość i warunki życia, gdzie także jest widoczne rozróżnienie na subiektywny i obiektywny odbiór analizowanej

¹ Według tego samego rozporządzenia pomieszczenie mieszkalne to pokój w mieszkaniu oraz sypialnie i pomieszczenia do dziennego pobytu ludzi w budynku zamieszkania zbiorowego.

² Według tego samego rozporządzenia jest to pomieszczenie znajdujące się w mieszkaniu lub lokalu użytkowym, przeznaczone do celów komunikacji wewnętrznej, higieniczno-sanitarnych, przygotowania posiłków (z wyjątkiem kuchni zakładów żywienia zbiorowego), a także do przechowywania ubrań, przedmiotów i żywności.

³ Pominięto tutaj kwestię dostępności energii elektrycznej, ponieważ jej dostępność w mieszkaniach dochodzi do prawie 100%.

materii (Ciura 2010, Słaby 2011, Szukiełojć-Bieńkuńska i in. 2014, Jeran 2015, Masik 2018). Oprócz tego, badania obejmują różnorodne aspekty sytuacji społecznej, takie jak wykluczenie czy bezpieczeństwo (Broda-Wysocki 2012, Jarmoszko, Barszczewski 2017).

Cel i zakres badań

Celem opracowania jest zbadanie zróźnicowania przestrzennego sytuacji społecznej w zakresie warunków zamieszkania ludności w powiatach obszaru obejmującego województwo pomorskie oraz województwo zachodniopomorskie.

Opracowanie obejmuje zatem trzydzieści cztery powiaty (szesnaście w województwie pomorskim i osiemnaście w zachodniopomorskim) oraz siedem miast na prawach powiatu (Gdańsk, Gdynię, Słupsk, Sopot, Koszalin, Szczecin, Świnoujście).

Główne pytanie badawcze brzmi: „jakie jest przestrzenne zróźnicowanie sytuacji mieszkaniowej w powiatach województw zachodniopomorskiego i pomorskiego?”. Hipoteza badawcza zakłada, że warunki te są wysoce zróźnicowane, zwłaszcza pomiędzy powiatami ziemskimi a miastami na prawach powiatu.

Na drodze do udzielenia odpowiedzi na powyższe pytanie badawcze, a tym samym weryfikacji postawionej hipotezy, konieczne jest udzielenie odpowiedzi na następujące pytania szczegółowe dotyczące tego, jak zróźnicowana jest w badanych powiatach każda z następujących zmiennych obrazujących składowe sytuacji mieszkaniowej:

1. przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania w m² na 1 osobę;
2. przeciętna liczba osób na 1 izbę;
3. odsetek ludności korzystającej z wodociągu;
4. odsetek ludności korzystającej z kanalizacji;
5. odsetek mieszkań wyposażonych w łazienkę;
6. odsetek mieszkań wyposażonych w instalację centralnego ogrzewania (CO).

Zakres czasowy badań obejmuje lata 2018–2020. Zdecydowano się na wykorzystanie uśrednionych danych z trzech lat ze względu na trudności w analizie zjawisk i procesów w ujęciu przestrzennym na szczeblu lokalnym, które szczegółowo opisał m.in. Michalski (2014, 2016, 2017). Okres, dla którego wykonano analizy, został zdeterminowany przez dostępność danych GUS dla badanych jednostek.

Źródła i metody badań

Niezbędne dane pozyskano w drodze badań niereaktywnych za pośrednictwem Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego (BDL GUS). W tym celu wykorzystano metodę *desk research* polegającą na analizie danych zastanych, które zostały zgromadzone (i często już udostępnione) przez inne podmioty (Czerniawska 2014). Istotę badań niereaktywnych w publikacjach opisywali m.in.

Webb i in. (1966), Babbie (2004), Auriacombe (2007), O'Brien (2010), Piórkowska (2014). Natomiast metodą *desk research* w swoich analizach posługiwali się Klimczuk (2013), Michalska-Żyła (2016), Chruski i Kołsut (2017), Łojko (2018), Dziarmakowska (2022), Soldatke i in. (2022). Z kolei wykorzystanie potencjału danych zastanych w prowadzeniu badań naukowych szczegółowo rozpatruje Bednarowska (2015).

W analizie warunków mieszkaniowych na podstawie danych GUS zastosowano następujące wskaźniki statystyczne, którym przydzielono – dla potrzeb zbudowania wskaźnika syntetycznego – charakter stymulanty lub destymulanty oraz odpowiednie wagi. Stymulanta jest to w rozumieniu niniejszego opracowania zmienna, której wyższe wartości są pożądane i wskazują na lepszą sytuację (np. większa powierzchnia mieszkania na osobę). Destymulanta to zmienna, dla której to niższe wartości są korzystniejsze (np. mniejsza liczba osób na izbę).

Wagi dobrane zostały w zależności od jej znaczenia dla ogólnej oceny. Na przykład większa powierzchnia mieszkania na osobę (stymulanta) może mieć większe znaczenie dla jakości życia, stąd wyższa waga 0,3. Wskaźniki takie, jak liczba osób na izbę (destymulanta), mogą być uznane za mniej oddziałujące na ogólny standard mieszkania, stąd niższa waga 0,1.

Ogólnie przyjęto, że najważniejszą z analizowanych zmiennych jest przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania w m² na 1 osobę, stąd otrzymała ona najwyższą wagę (0,3). Zmienna ta niewątpliwie bezpośrednio wpływała na komfort życia, ponieważ decyduje o rozmiarach przestrzeni osobistej. Na marginesie dodać można, że w klimacie umiarkowanym co do zasady spędza się więcej czasu wewnątrz domu, szczególnie w okresach chłodniejszych, stąd przestronne mieszkanie można uważać za kluczowy aspekt sytuacji mieszkaniowej. Odsetek ludności korzystającej z wodociągu (waga 0,2) i odsetek mieszkań wyposażonych w łazienkę (waga 0,2) można uznać za zmienne o podobnym znaczeniu, ponieważ obie decydują o występowaniu w mieszkaniach warunków dogodnych dla zaspokojenia podstawowych potrzeb higienicznych.

Pozostałym zmiennym nadano wagę 0,1, gdyż stwierdzono, że mają mniejsze znaczenie w porównaniu z powyższymi. Zwłaszcza liczba osób na izbę, biorąc pod uwagę, że izby mogą wydatnie różnić się dostępną powierzchnią użytkową i nie są sobie równe, jest niewątpliwie mniej znacząca od powierzchni przypadającej na 1 osobę. Co więcej, nie decyduje ona o higienie życia, a raczej o sposobie zorganizowania, podziału dostępnej przestrzeni, wpływając na cechę jakości życia, jaką jest ochrona prywatności, zapewnienie osobistej strefy komfortu. Podobnie odsetek ludności korzystającej z kanalizacji, choć nie może być uznany za mniej ważny niż liczba osób przypadających na izbę, ma jednak niewątpliwie mniejsze znaczenie niż dostęp do łazienki i zbiorowego zaopatrzenia w wodę.

Do grupy tej zaliczono także odsetek mieszkań wyposażonych w instalację CO. O ile bowiem CO jest niewątpliwie istotne w klimacie umiarkowanym, o tyle nie decyduje o warunkach mieszkaniowych w tak znaczącym stopniu, jak dostępna przestrzeń i dostęp do środków zapewnienia higieny. Dostrzec należy, że niezwykle trudno jest zastąpić środkami alternatywnymi funkcjonalną łazienkę, zaopatrzoną w bieżącą wodę. Tymczasem w przypadku braku centralnego ogrzewania

główną konsekwencją jest konieczność dogrzewania za pomocą innych środków technicznych (kominka, piecyka gazowego, grzejnika elektrycznego), które wpływają raczej na koszt użytkowania mieszkania (szczególnie co do zasady droższe ogrzewanie elektryczne) niż wprost na jakość życia. Należy jednocześnie zauważyć, że parametru tego nie można zaniedbać w kontekście faktu, że część środków zastępczych w stosunku do CO może zwiększać ryzyko pożarowe (kominek, butla gazowa) lub zatrucia tlenkiem węgla (piecyk gazowy), stąd nie sposób ich pominąć w modelu. Zastosowane wskaźniki i ich wagi prezentuje tabela 1.

Tabela 1. Wskaźniki ich wagi oraz charakter statystyczny

Lp.	Wskaźnik	Charakter	Waga
1.	Powierzchnia użytkowa na osobę	stymulanta	0,3
2.	Liczba osób na izbę	destymulanta	0,1
3.	Odsetek korzystających z wodociągu	stymulanta	0,2
4.	Odsetek korzystających z kanalizacji	stymulanta	0,1
5.	Odsetek mieszkań z łazienką	stymulanta	0,2
6.	Odsetek mieszkań z instalacją CO	stymulanta	0,1

Źródło: opracowanie własne.

W opracowaniu analizy warunków mieszkaniowych, wykorzystując dane GUS, zastosowano następujące metody ich oceny, które pozwoliły na dogłębne zrozumienie i porównanie różnych aspektów życia mieszkańców w różnych regionach. Kluczowym elementem była klasyfikacja jednocechowa, która umożliwiała ocenę sytuacji mieszkaniowej na podstawie pojedynczych, wybranych zmiennych, takich jak na przykład powierzchnia mieszkania na osobę. Podejście to było uzupełniane przez wskaźnik syntetyczny Perkala, który pozwalał na zintegrowaną ocenę sytuacji mieszkaniowej poprzez skumulowaną wartość wynikającą z zestawu różnych zmiennych.

Dla bardziej złożonej analizy zastosowano klasyfikację wielocechową metodą Warda. Metoda ta pozwalała na grupowanie powiatów według podobieństwa warunków mieszkaniowych, uwzględniając przy tym wiele różnych cech jednocześnie. Taka wielowymiarowa ocena była kluczowa do uzyskania pełniejszego obrazu sytuacji mieszkaniowej w poszczególnych regionach.

Zastosowane metody dobrano, opierając się na publikacji Michalskiego (2012).

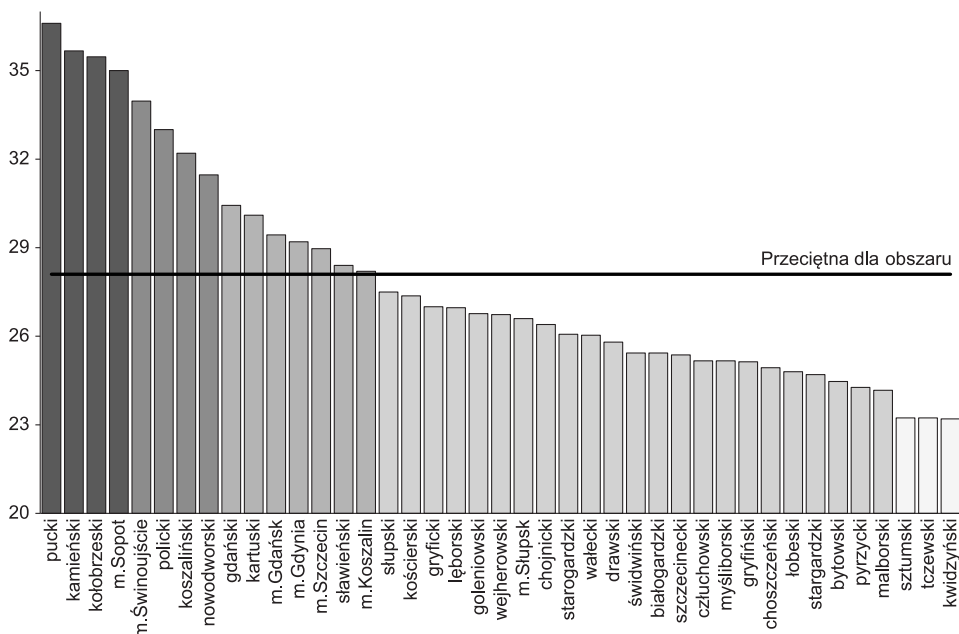
Charakterystyka warunków mieszkaniowych na obszarze województw pomorskiego i zachodniopomorskiego

Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania w m² na 1 osobę

Na całym badanym obszarze obejmującym, jak wskazano, wszystkie powiaty województwa pomorskiego i zachodniopomorskiego, przeciętna wartość powierzchni

użytkowej mieszkania w badanym okresie wyniosła 28,1 m² na 1 osobę. Wartości w poszczególnych powiatach wahały się od 23,2 m²/os. w powiatach kwidzyńskim, tczewskim i sztumskim do 36,6 m²/os. w puckim. Zróżnicowanie badanej cechy charakteryzowało się małą zmiennością, o czym świadczy wartość współczynnika zmienności właściwej wynosząca 13,3%.

Analizowane powiaty podzielono na pięć grup względem przeciętnej powierzchni użytkowej mieszkania 1 osobę (ryc. 1). Do grupy o bardzo dobrej sytuacji mieszkaniowej pod względem powierzchni użytkowej mieszkania zaliczyć można powiat pucki oraz Sopot (35,0 m²/os.), powiat kołobrzegi (35,5 m²/os.) i powiat kamieński (35,7 m²/os.), dalej cztery powiaty (od 31,5 m²/os. w powiecie nowodworskim do 34,0 m²/os. w Świnoujściu) charakteryzowały się dobrą sytuacją mieszkaniową. Sytuację części powiatów określić można jako przeciętną (od 28,2 m²/os. w Koszalinie do 30,4 m²/os. w powiecie gdańskim). Największą grupę tworzą aż dwadzieścia trzy powiaty (56%), w których sytuacja jest zła (od 24,2 m²/os. w powiecie malborskim do 27,5 m²/os. w słupskim). Najmniejszą przeciętną powierzchnią użytkową mieszkania w m² na 1 osobę charakteryzuje się ostatnia grupa (23,2 m²/os.) obejmująca powiaty kwidzyński, tczewski i sztumski. Tym samym sytuację występującą w tych jednostkach administracyjnych można określić jako bardzo złą.



Ryc. 1. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania w m² na 1 osobę, średnia z lat 2018–2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych z BDL GUS (dostęp: 25.06.2023).

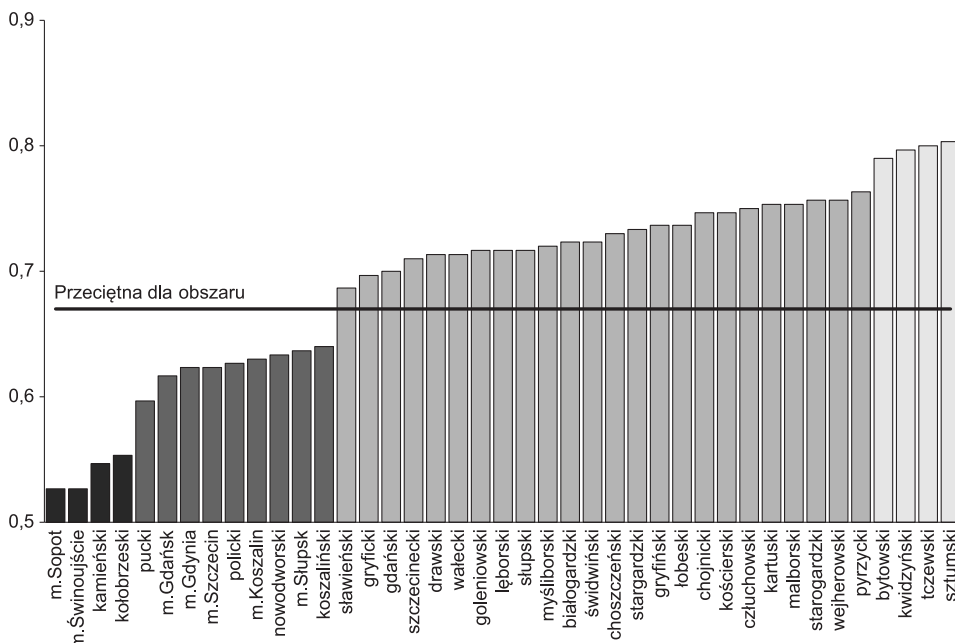
Podkreślić należy, że rejon o stosunkowo korzystnej przeciętnej powierzchni użytkowej mieszkań zagregowane są nad Zatoką Gdańską, obejmując Trójmiasto oraz cztery z pięciu sąsiadujących powiatów (z wyjątkiem wejherowskiego), przy czym najlepsza sytuacja panuje w powiecie puckim.

Drugi obszar wyróżniający się dodatkowo pod względem powierzchni użytkowej mieszkań usytuowany jest na środkowym Wybrzeżu, a tworzą go trzy powiaty: kołobrzeski, koszaliński oraz sławieński. Trzeci podobny obszar umiejscowiony jest na północnym zachodzie, a w jego skład wchodzi cztery jednostki administracyjne, tj. powiat kamieński, Świnoujście, powiat policki oraz Szczecin.

W pozostałej części badanego obszaru sytuacja mieszkaniowa pod względem powierzchni użytkowej mieszkań jest najczęściej zła lub bardzo zła.

Przeciętna liczba osób na 1 izbę

Kolejną ze zmiennych analizowanych na potrzeby oceny sytuacji społecznej w zakresie warunków zamieszkania jest przeciętna liczba osób na 1 izbę. Dla całego obszaru wynosiła ona przeciętnie 0,67 os./1 izbę, przy czym wartości brzegowe wystąpiły w powiatach sztumskim i tczewskim (0,80 os./1 izbę) oraz w Sopocie (0,67 os./1 izbę). Współczynnik zmienności właściwej równał się 10,8%, co wskazuje na małą zmienność w zakresie analizowanej cechy. Wszystkie badane powiaty podzielono na cztery grupy zależnie od poziomu przeciętnej liczby osób na 1 izbę (ryc. 2). Najniższe wartości, a zarazem bardzo dobra sytuacja występuje



Ryc. 2. Przeciętna liczba osób na 1 izbę, średnia z lat 2018–2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych z BDL GUS (dostęp: 25.06.2023).

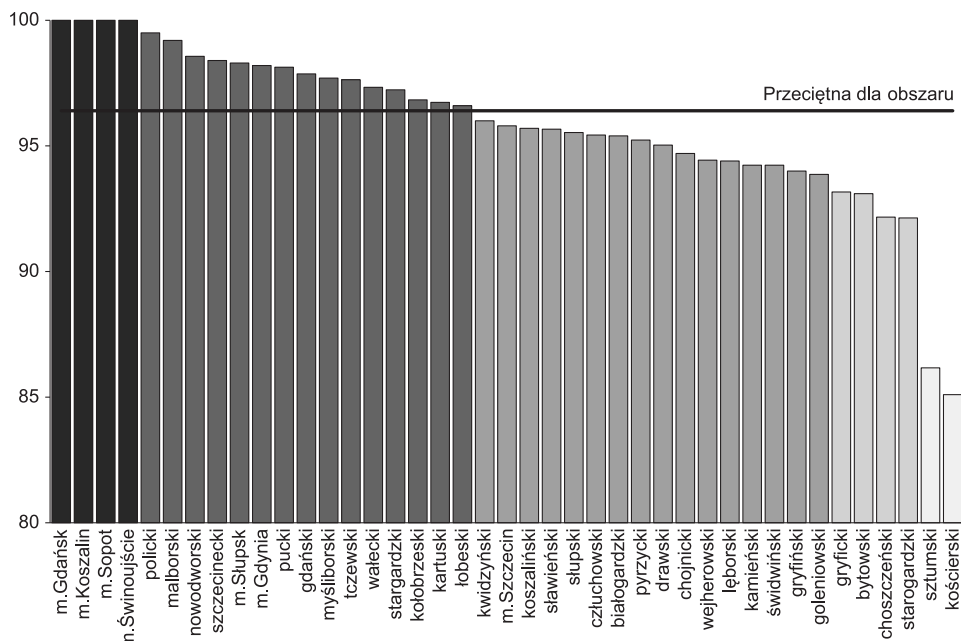
w pierwszej grupie obejmującej cztery powiaty (od 0,55 os./1 izbę w powiecie kołobrzeskim do 0,53 os./1 izbę w Sopocie). Sytuację w kolejnej grupie można określić jako dobrą (od 0,64 os./1 izbę w powiecie koszalińskim do 0,60 os./1 izbę w powiecie puckim). Następny zbiór skupiający ponad 58% powiatów cechuje sytuacja zła (od 0,76 os./1 izbę w powiecie pyrzyckim do 0,69 os./1 izbę w powiecie sławieńskim). Najgorzej kształtuje się sytuacja w czterech jednostkach administracyjnych z ostatniej grupy (od 0,80 os./1 izbę w powiecie sztumskim do 0,79 os./1 izbę w powiecie bytowskim), w których może być ona określona jako bardzo zła.

Analizując zróżnicowanie przestrzenne w zakresie przeciętnej liczby osób na 1 izbę ponownie, można stwierdzić, że najkorzystniejsza sytuacja społeczna występuje głównie w trzech układach jednostek administracyjnych, zlokalizowanych, tak jak w przypadku powierzchni użytkowej mieszkań, na północnym wschodzie, środkowym Wybrzeżu oraz na północnym zachodzie obszaru badań. Pierwszy z nich tworzy Trójmiasto oraz powiaty pucki i nowodworski. Drugi składa się z trzech powiatów, do których należą powiat kołobrzeski, powiat koszaliński i Koszalin. Trzeci tworzą zaś powiaty: kamieński, policki i Szczecin. Jednocześnie stosunkowo korzystną sytuację można zaobserwować w Słupsku.

Odsetek ludności korzystającej z wodociągu

Analizując odsetek ludności korzystającej z wodociągu, stwierdzono, że na badanym obszarze wynosi on przeciętnie 96,4%. Wartości wskazanej zmiennej wahały się od 84,0% w powiecie sztumskim do 100% w Gdańsku, Koszalinie, Sopocie i Świnoujściu, charakteryzując się jednocześnie małą zmiennością (współczynnik zmienności właściwej 3,4%). Powiaty obu województw podzielić można na pięć grup pod względem wartości odsetka ludności korzystającej z wodociągu w latach 2018–2020 (ryc. 3). Bardzo dobra sytuacja występuje w pierwszych czterech miastach (Gdańsk, Koszalin, Sopot, Świnoujście – 100%). W kolejnej grupie sytuacja może zostać określona jako dobra (od 96,6% w powiecie łobeskim do 99,5% w powiecie polickim). Sytuację w następnym zbiorze można ocenić jako przeciętną (od 93,9% w powiecie goleniowskim do 96,0% w powiecie kwidzyńskim). Przedostatnią grupę cechuje natomiast sytuacja zła (od 92,1% w powiecie starogardzkim do 93,2% w powiecie gryfickim). Najniższy odsetek ludności korzystającej z wodociągu w badanym okresie odnotowano w ostatniej grupie, w której znajdują się dwa powiaty, tj. kościerski (85,1%) oraz sztumski (86,2%), gdzie sytuacja może być uznana za bardzo złą.

Z powyższego wynika, że na tle pozostałych jednostek administracyjnych korzystnie wyróżniają się miasta na prawach powiatu oraz okolice Trójmiasta, z powiatami: puckim, kartuskim, gdańskim, nowodworskim, tczewskim i malborskim. Analogiczną sytuację można zaobserwować w sąsiadującym od południa z granicami administracyjnymi Świnoujścia powiecie polickim. Jednocześnie wyższy od przeciętnej wskaźnik dostępu do zbiorowego zaopatrzenia w wodę przejawia grupa czterech sąsiadujących ze sobą powiatów (kołobrzeski, łobeski, stargardzki, myśliborski), leżących na wschód i północny wschód od Szczecina,

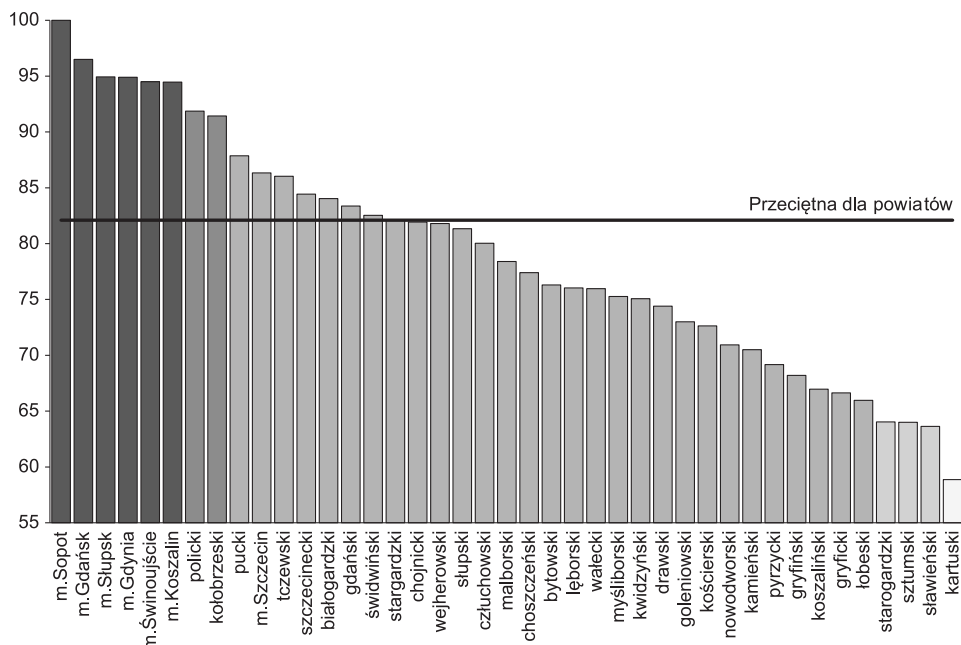


Ryc. 3. Odsetek ludności korzystającej z wodociągu, średnia z lat 2018–2020
 Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych z BDL GUS (dostęp: 25.06.2023).

a także jednostki administracyjne zlokalizowane w części północnej (Słupsk) i południowej całego obszaru (szczecinecki, wałecki).

Odsetek ludności korzystającej z kanalizacji

Następną z dobranych zmiennych jest odsetek ludności korzystającej z kanalizacji. W latach 2018–2020 w powiatach województw pomorskiego i zachodniopomorskiego wyniósł on przeciętnie 82,1%. Wartości skrajne odnotowano w powiecie kartuskim 58,9% oraz w Sopocie 100%. Zróżnicowanie badanej cechy charakteryzowało się małą zmiennością, o czym świadczy wartość współczynnika zmienności właściwej wynosząca 13,3%. Powiaty podzielono na pięć grup w zależności od wartości odsetka ludności korzystającej z kanalizacji (ryc. 4). Najkorzystniejsza sytuacja, którą ocenić można jako bardzo dobrą, występuje w pierwszej grupie, w której znajduje się 6 z 7 miast na prawach powiatu (od 94,5% w Koszalinie do 100% w Sopocie). Kolejną grupę, w obrębie której sytuację można ocenić jako dobrą, stanowią powiaty kołobrzeski (91,4%) i policki (91,9%). Sytuację w następnej grupie powiatów można określić jako przeciętną (od 66,0% w powiecie łobeskim do 87,8% w powiecie puckim). Przedostatni zbiór tworzą jednostki administracyjne o sytuacji złej (od 63,6% w powiecie slawieńskim do 64,0% w powiecie starogardzkim). Najniższy odsetek ludności korzystającej z kanalizacji występuje w powiecie kartuskim (58,9%), gdzie na tle pozostałych porównywanych jednostek sytuacja jest bardzo zła.



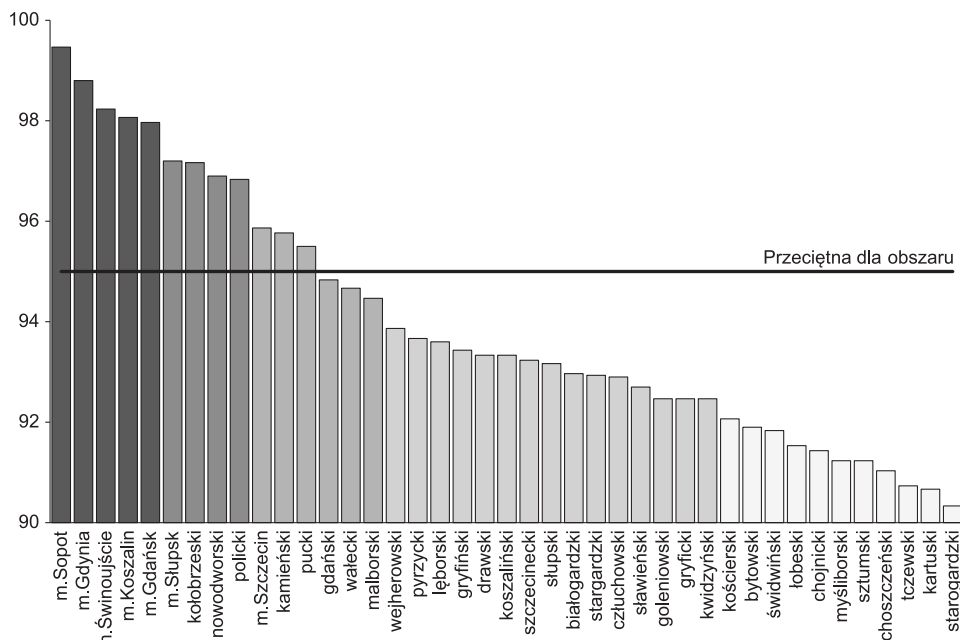
Ryc. 4. Odsetek ludności korzystającej z kanalizacji, średnia z lat 2018–2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych z BDL GUS (dostęp: 25.06.2023).

Podkreślić należy, że najkorzystniej w zakresie odsetka ludności korzystającej z kanalizacji prezentuje się Trójmiasto. Korzystną sytuacją cechują się również pojedyncze samorządy na środkowym Pomorzu (Słupsk, Koszalin, powiat kołobrzegi) oraz dwa leżące na północnym zachodzie (Świnoujście, powiat policki). Najbardziej niekorzystna sytuacja dotyczy natomiast bezpośrednio sąsiadującego z Trójmiastem od wschodu powiatu kartuskiego. Niekorzystnie prezentują się z kolei jednostki administracyjne zlokalizowane na wschodzie i południu pomorskiego (powiaty: sztumski, starogardzki), jak również na północnym-wschodzie woj. zachodniopomorskiego (powiat ślawieński).

Odsetek mieszkań wyposażonych w łazienkę

Kolejną zmienną analizowaną w kontekście warunków zamieszkania jest odsetek mieszkań wyposażonych w łazienkę. Przeciętnie na badanym obszarze wyniósł on 95,0%. Wartości brzegowe wystąpiły w powiecie starogardzkim 90,3% oraz w Sopocie 99,5%. Współczynnik zmienności właściwej wyniósł 2,7%, co świadczy o małej zmienności w zakresie rozpatrywanej cechy. Całość jednostek administracyjnych podzielono na pięć grup w zależności od wartości odsetka (ryc. 5). Najkorzystniejsza sytuacja występuje w pierwszej pięcioelementowej (od 98,0% w Gdańsku do 99,5% w Sopocie), gdzie można ją określić jako bardzo dobrą. Nieco słabiej prezentuje się ona w czterech kolejnych powiatach (od 96,8% w powiecie polickim do 97,2% w Słupsku), gdzie jest dobra. Następną grupę



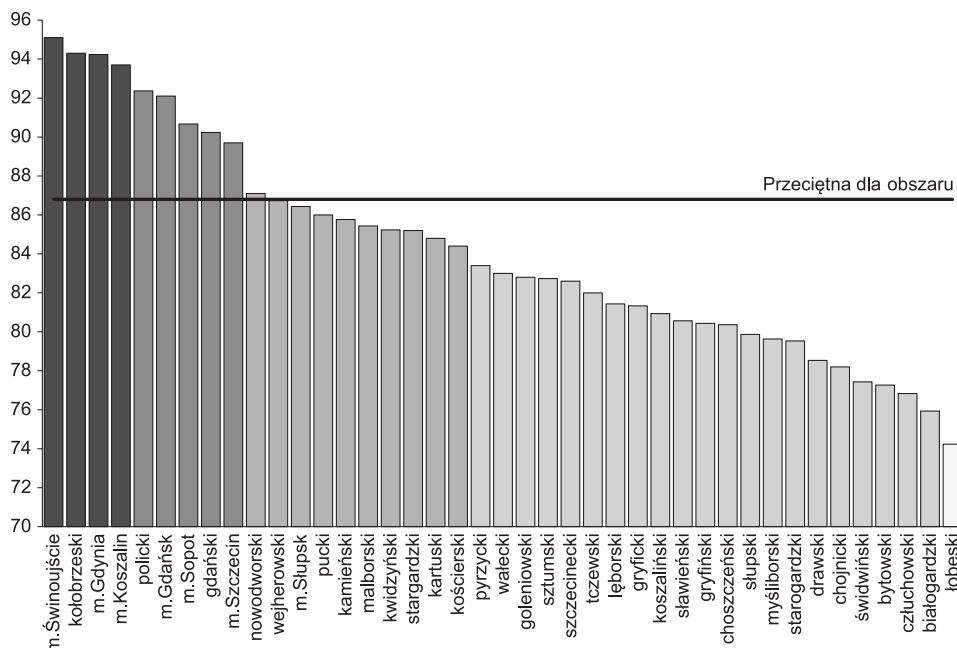
Ryc. 5. Odsetek mieszkań wyposażonych w łazienkę, średnia z lat 2018–2020
 Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych z BDL GUS (dostęp: 25.06.2023).

charakteryzuje relatywnie przeciętna sytuacja (od 94,5% w powiecie malborskim do 95,9% w Szczecinie). Przedostatni zbiór tworzą jednostki o sytuacji zlej (od 92,5% w powiecie kwidzińskim do 93,9% w powiecie wejherowskim). Najmniejszy odsetek mieszkań wyposażonych w łazienkę występuje w ostatniej grupie, co zarazem świadczy o bardzo złej sytuacji w tych powiatach (od 90,3% w powiecie starogardzkim do 92,1% w powiecie kościernickim). Podkreślić należy, że w ostatniej grupie aż co dziesiąte mieszkanie nie jest wyposażone w łazienkę.

Najkorzystniejsza sytuacja, a zarazem jedne z najwyższych odsetków mieszkań wyposażonych w łazienkę, cechuje samorządy trójmiejskie oraz sąsiadujący z nimi od południowego wschodu powiat nowodworski. Korzystna sytuacja dotyczy także trzech jednostek środkowego Wybrzeża (Koszalin, Słupsk, powiat kołobrzeski) oraz grupy dwóch jednostek na północnym zachodzie (Świnoujście, powiat policki). Najbardziej niekorzystną sytuacją charakteryzują się trzy bloki. Pierwszy i zarazem największy z nich obejmuje centralną, południową i wschodnią część województwa pomorskiego (powiaty: bytowski, kartuski, kościernicki, chojnicki, starogardzki, tczewski, sztumski). Pozostałe dwa usytuowane są w granicach województwa zachodniopomorskiego, w centrum (powiaty: świdwiński, łobeski) i na południu (powiaty: myśliborski, choszczeński). Sytuację w zakresie odsetka mieszkań wyposażonych w łazienkę w innych badanych powiatach można określić jako względnie złą.

Odsetek mieszkań wyposażonych w instalację CO

Ostatnią zmienną rozpatrywaną na potrzeby analizy sytuacji społecznej w zakresie warunków zamieszkania w powiatach województw pomorskiego i zachodniopomorskiego jest odsetek mieszkań wyposażonych w instalację CO. Przeciętna jego wartość dla wszystkich badanych powiatów w latach 2018–2020 wyniosła 86,8%. Wartości w poszczególnych jednostkach administracyjnych wahały się od 74,2% w powiecie łobeskim do 95,1% w Świnoujściu, jednocześnie cechując się małą zmiennością (współczynnik zmienności właściwej 6,5%). Powiaty podzielić można (ryc. 6) na pięć grup o stosunkowo słabo zarysowanych wartościach granicznych. Najkorzystniejsza sytuacja występuje w pierwszej grupie (od 93,7% w Koszalinie do 95,1% w Świnoujściu), gdzie może być określona jako bardzo dobra. Następny zbiór tworzą jednostki o sytuacji dobrej (od 89,7% w Szczecinie do 92,4% w powiecie polickim). Sytuację w kolejnej grupie można określić jako przeciętną (od 84,4% w powiecie kościerskim do 87,1% w powiecie nowodworskim). Największy zbiór złożony z 21 elementów (ponad 51% jednostek administracyjnych) charakteryzuje sytuacja zła (od 75,9% w powiecie białogardzkim do 83,4% w powiecie pyrzyckim). Najmniejszy odsetek mieszkań wyposażonych w instalację CO odnotowano w ostatniej grupie, w której występuje jeden powiat (łobeski 74,2%). Z tego też względu sytuacja jest tutaj bardzo zła.

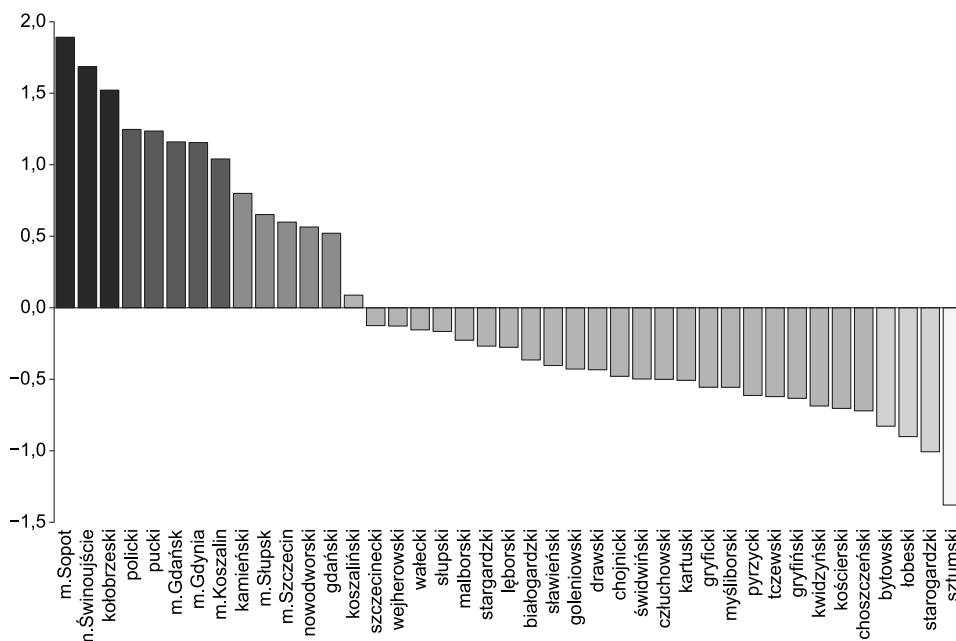


Ryc. 6. Odsetek mieszkań wyposażonych w instalację CO, średnia z lat 2018–2020
 Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych z BDL GUS (dostęp: 25.06.2023).

Analizując zróżnicowanie przestrzenne w zakresie sytuacji społecznej dotyczącej odsetka mieszkań wyposażonych w instalację CO, można zdiagnozować, że w tym przypadku najkorzystniej prezentują się cztery powiaty leżące bezpośrednio nad morzem lub w jego pobliżu, tj. Świnoujście, powiat kołobrzeski, Koszalin, Gdynia. Korzystnie wyróżniają się jednostki zlokalizowane na północnym zachodzie i zachodzie (powiaty: Świnoujście, kamieński, policki, Szczecin, stargardzki). Druga grupa powiatów o stosunkowo korzystnej sytuacji ulokowana jest na wschodzie badanego obszaru, obejmując Trójmiasto oraz powiaty: pucki, wejherowski, kartuski, kościerski, nowodworski, malborski i kwidziński. Względnie korzystnie na tle pozostałych wyróżnia się również Słupsk. Najmniejszy odsetek mieszkań wyposażonych w instalację CO, a zarazem najbardziej niekorzystna sytuacja społeczna w tym zakresie, występuje w centrum województwa zachodniopomorskiego (powiat łobeski). Uznać można, że w pozostałych badanych powiatach sytuacja jest zła na tle badanych jednostek przestrzennych.

Wskaźnik syntetyczny

Otrzymane wartości wskaźnika syntetycznego wahały się od: $-1,4$ w sztumskim do: $1,9$ w Sopocie. Ze względu na zróżnicowane wielkości uzyskanych wyników powiaty podzielono na 6 grup (ryc. 7). Pierwszą grupę tworzą trzy jednostki o sytuacji wzorowej (od $1,5$ w powiecie kołobrzeskim do $1,9$ w Sopocie). Kolejne

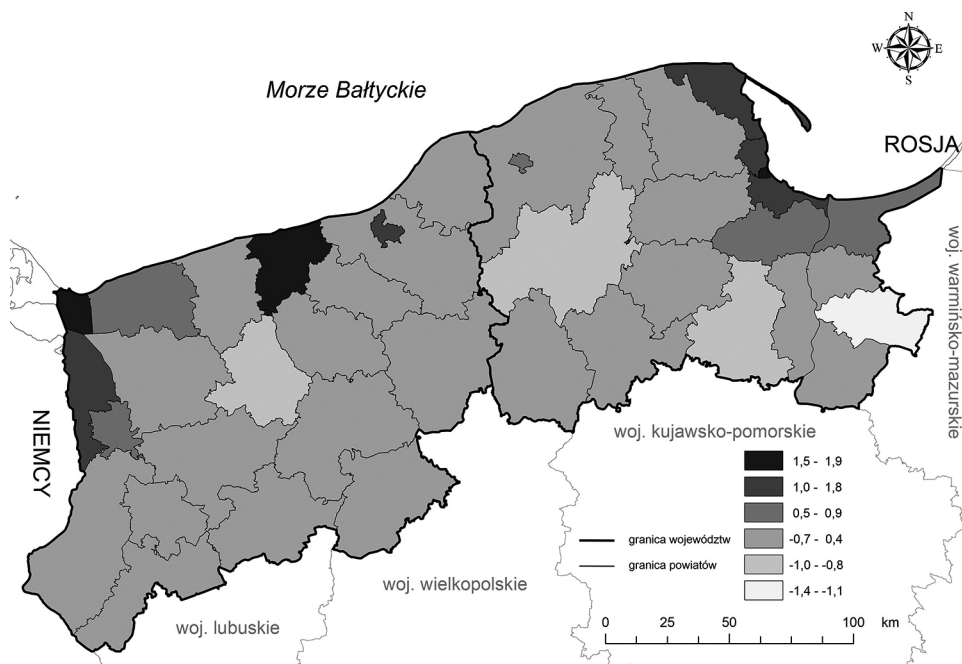


Ryc. 7. Warunki zamieszkania – wskaźnik syntetyczny w powiatach województw pomorskiego i zachodniopomorskiego w latach 2018–2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych z BDL GUS (dostęp: 25.06.2023).

dwa zbiory cechują sytuacja bardzo dobra (od 1,0 w Koszalinie do 1,2 w powiecie polickim) i dobra (od 0,5 w powiecie gdańskim do 0,8 w powiecie kamieńskim). Sytuację w następnej grupie można określić jako względnie przeciętną (od $-0,7$ w powiecie choszczeńskim do 0,1 w powiecie koszalińskim). Tworzy ją zarazem większość, bo ponad 58% badanych jednostek. Przedostatni trójelementowy zbiór charakteryzuje sytuacja zła (od $-1,0$ w powiecie starogardzkim do $-0,8$ w powiecie bytowskim). Wskaźnik syntetyczny na najniższym poziomie odnotowano w ostatniej grupie, w której występuje jeden powiat (sztumski $-1,4$). Świadczy to o najbardziej niekorzystnej (bardzo złej) sytuacji społecznej w zakresie warunków zamieszkania.

Biorąc pod uwagę wartości wskaźnika syntetycznego (ryc. 8), można wywnioskować, że najkorzystniejsza sytuacja występuje wokół stolic województw wraz z kilkoma powiatami sąsiadującymi lub usytuowanymi w strefie oddziaływań tych ośrodków miejskich (Trójmiasto, powiaty: pucki, gdański, nowodworski, Świnoujście, kamieński, policki, Szczecin), jak również w trzech jednostkach administracyjnych na środkowym Wybrzeżu (powiat kołobrzeski, Koszalin i Słupsk). Niekorzystnie natomiast prezentują się pojedyncze jednostki w centrum województwa zachodniopomorskiego (powiat łobeski), a także na zachodzie i południu województwa pomorskiego (powiaty: bytowski i starogardzki). Z kolei najbardziej niekorzystna sytuacja panuje w powiecie sztumskim, przy wschodniej



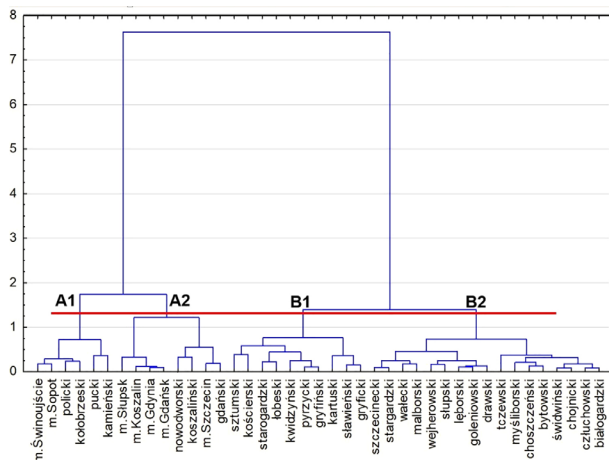
Ryc. 8. Zróżnicowanie przestrzenne warunków zamieszkania w powiatach województw: pomorskiego i zachodniopomorskiego w latach 2018–2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych z BDL GUS (dostęp: 25.06.2023).

granicy obszaru. Sytuację społeczną w zakresie warunków zamieszkania w pozostałych powiatach województw pomorskiego i zachodniopomorskiego można określić jako względnie przeciętną.

Klasyfikacja wielocechowa

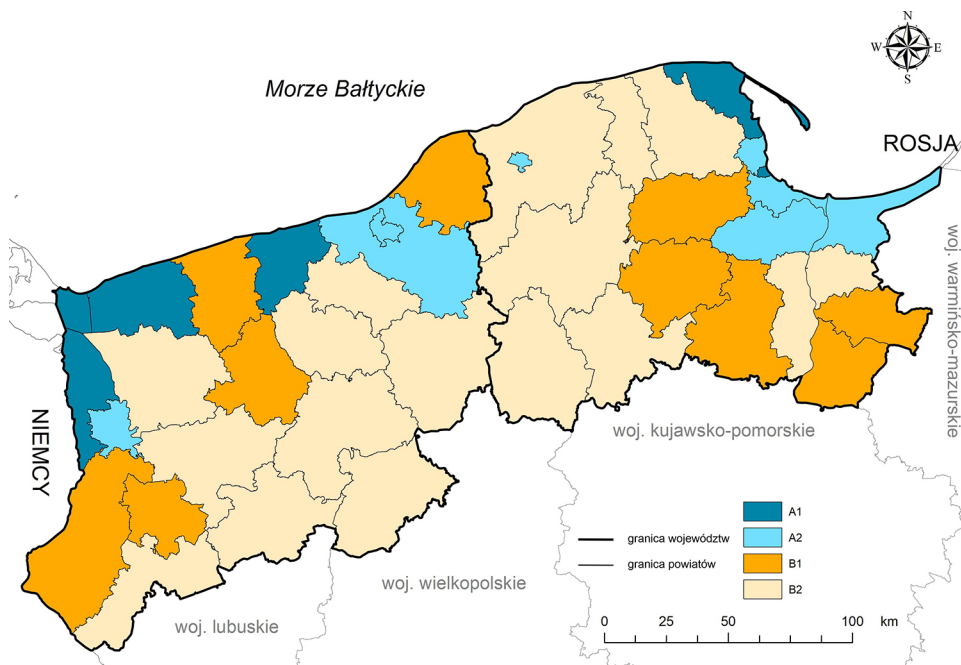
Efektom przeprowadzonej klasyfikacji wielocechowej jest to, że badane jednostki podzielić można na dwie grupy, które rozbić można na dalsze dwa podtypy (ryc. 9). Powiaty tworzące typ A1 charakteryzują się wysokimi wartościami przeciętnej powierzchni użytkowej mieszkania w m² na 1 osobę, odsetka mieszkań wyposażonych w łazienkę oraz instalację CO, w większości wysokimi odsetkami ludności korzystającej z kanalizacji, a także niską przeciętną liczbą osób na 1 izbę. Samorządy zaklasyfikowane do typu A2 cechują natomiast relatywnie niska liczba osób na 1 izbę oraz względnie wysokie wartości pozostałych badanych zmiennych. Zbiór typu B1 tworzą jednostki administracyjne wyróżniające się względnie wysoką, w stosunku do pozostałych, liczbą osób na 1 izbę, zróżnicowanymi wartościami przeciętnej powierzchni użytkowej mieszkania w m² na 1 osobę, przeciętnymi i niskimi odsetkami mieszkań wyposażonych w instalację CO, przeciętnymi i niskimi odsetkami ludności korzystającej z wodociągu, jak również odsetkami mieszkań wyposażonych w łazienkę, oraz niskimi odsetkami ludności korzystającej z kanalizacji. Najwięcej powiatów zostało zaklasyfikowanych do typu B2, odznaczają się one przeciętną i wysoką liczbą osób na 1 izbę oraz bardzo zróżnicowanymi wartościami przeciętnej powierzchni użytkowej mieszkania w m² na 1 osobę. Wielkości pozostałych analizowanych zmiennych dla tego typu były przeciętne i niskie.



Ryc. 9. Typy powiatów według wyników klasyfikacji wielocechowej w zakresie sytuacji społecznej dotyczącej warunków zamieszkania w powiatach województw pomorskiego i zachodniopomorskiego w latach 2018–2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych z BDL GUS (dostęp: 25.06.2023).

Analizując rozmieszczenie przestrzenne typów jednostek administracyjnych według klasyfikacji wielocехowej, można zauważyć, że te należące do A1 w większości zlokalizowane są w bezpośrednim lub bliskim sąsiedztwie rdzeni aglomeracji szczecińskiej (powiaty: policki, Świnoujście, kamieński) i trójmiejskiej (powiat pucki). Wyjątkami są usytuowany w środkowej części badanego obszaru powiat kołobrzeski oraz znajdujący się w centrum Trójmiasta Sopot. W zbiorze samorządów typu A2 przeważają miasta na prawach powiatu. Stanowią je rdzenie obu aglomeracji (Szczecin, a także Gdańsk wraz z Gdynią) oraz główne ośrodki miejskie w północnej części obszaru badań (Koszalin, Słupsk). Pozostałe trzy sąsiadują z powiatami grodzkimi tego samego typu, z których pierwszy usytuowany jest na północy (powiat koszaliński), a dwa kolejne graniczą od południa z Trójmiastem (powiaty: gdański, nowodworski). Jednostki typu B1 tworzą głównie kilkuelementowe grupy rozlokowane na południowym zachodzie (powiaty: pyrzycki, gryfiński), północy (powiaty: gryficki, łobeski) i północnym wschodzie (powiat sławieński) województwa zachodniopomorskiego oraz w centralno-południowej (powiaty: kartuski, kościerski, starogardzki) i południowo-wschodniej (powiaty: sztumski, kwidzyński) części województwa pomorskiego. Pozostałe powiaty obu województw zaklasyfikowane zostały do typu B2 (ryc. 10).



Ryc. 10. Typy powiatów w zakresie warunków zamieszkania w województwach: pomorskim i zachodniopomorskim w latach 2018–2020 – klasyfikacja wielocехowa
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych z BDL GUS (dostęp: 25.06.2023).

Podsumowanie

Według Polaka (2010) mieszkanie należy traktować jako niezbędne dla obywateli „dobro społeczne” zapewniające schronienie oraz umożliwiające realizację planów życiowych (osobistych, rodzinnych, zawodowych). Osoby będące na etapie poszukiwania „własnego M” często czynią to w okolicy dotychczasowego miejsca zamieszkania. Zazwyczaj obszar ten mieści się w granicach danej jednostki samorządu terytorialnego. Stąd również problemy dotyczące warunków zamieszkania mają charakter lokalny. Autor wskazuje ponadto, że nieodpowiednie warunki mieszkaniowe mogą powodować negatywne skutki społeczne, takie jak np. choroby zakaźne, przestępczość czy wandalizm (Polak 2010).

Pod względem wszystkich analizowanych zmiennych zróżnicowanie powiatów mierzone współczynnikiem zmienności właściwej było stosunkowo niskie, co nie oznacza, że na obszarze nie występowały zauważalne różnice pomiędzy jednostkami administracyjnymi.

Najsilniej zróżnicowane okazały się przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania w m² na 1 osobę i odsetek ludności korzystającej z kanalizacji (po 13,3%) oraz przeciętna liczba osób na 1 izbę (10,8%), a znacznie słabiej odsetek mieszkań wyposażonych w instalację CO (6,5%), odsetek ludności korzystającej z wodociągu (3,4%) i odsetek mieszkań wyposażonych w łazienkę (2,7%).

Zastosowanie wskaźnika syntetycznego oraz klasyfikacji wielocechowej ujawniło, że postawiona hipoteza badawcza, iż sytuacja będzie korzystniejsza w miastach na prawach powiatu niż w pozostałych powiatach, okazała się słuszna jedynie do pewnego stopnia. O ile wśród jednostek o najlepszej sytuacji istotnie występują wszystkie miasta na prawach powiatu usytuowane na analizowanym obszarze, o tyle zmienność warunków mieszkaniowych okazała się nieco bardziej złożona. Na tle województwa korzystnie wyróżniły się bowiem, obok Sopotu, Świnoujścia, Gdańska, Gdyni, Koszalina, Słupska i Szczecina, także niektóre inne, przeważnie sąsiadujące z nimi powiaty – kołobrzeski, policki, pucki, kamieński, nowodworski i gdański. Pozwala to przyjąć, że sytuacja mieszkaniowa na analizowanym obszarze ukształtowana jest w istocie w modelu aglomeracyjnym, w którym sąsiedztwo większego ośrodka miejskiego sprzyja korzystniejszej sytuacji mieszkaniowej.

Powyższe wskazuje, że planując działania zmierzające do poprawy sytuacji mieszkaniowej w województwach pomorskim i zachodniopomorskim, szczególną uwagę należy zwrócić na sytuację w powiatach położonych w głębi województwa, dalej od morza, z dala od wiodących w skali regionalnej ośrodków miejskich. Trzeba dodać, że analiza ujawniła istnienie powiatów, które znacząco odstają od reszty pod względem niektórych analizowanych zmiennych. Dotyczy to zwłaszcza jednostek, w których występuje zauważalnie niższy poziom dostępności kanalizacji, a nawet łazienki w mieszkaniu.

Ogół powyższych rozważań dowodzi konieczności stałego monitorowania warunków zamieszkania ludności. Należy podkreślić, że istotną rolę w zakresie zaspokajania potrzeb mieszkaniowych oraz rozwoju infrastruktury komunalnej pełnią gminy. Obecnie każdy powiat wykonuje określone ustawami zadania

publiczne związane z gospodarowaniem nieruchomościami, jednak brak konkretnych zapisów odnośnie do gospodarki mieszkaniowej (Kosiński 2014). Stąd też wyniki przeprowadzonych badań mogą być wykorzystane w szczególności na potrzeby gmin (zwłaszcza tych zlokalizowanych na obszarach powiatów o niekorzystnej sytuacji) w celu wdrożenia odpowiednich rozwiązań zmierzających do poprawy warunków zamieszkania ludności.

Niniejsze opracowanie może również stanowić element szerszych analiz sytuacji społecznej w powiatach, włączając do tego szereg innych zmiennych. Ideę tego typu badań społeczno-przestrzennych w oparciu o model rozwiniętego systemu środowiska życia człowieka autorstwa Paryska (1985) zaprezentował Marszałek (2018).

W tym kontekście trzeba podkreślić, że zauważono istotne zróżnicowanie warunków zamieszkania w zależności od poziomu urbanizacji obszarów. Badania wykazały, że obszary o wyższym poziomie urbanizacji wyraźnie oferują nieco lepsze warunki mieszkaniowe, co w połączeniu z lepszą infrastrukturą komunikacyjną i dostępem do usług ma przypuszczalnie większe przełożenie na jakość życia niż samo tylko zróżnicowanie warunków mieszkaniowych.

Rozpatrując uzyskane wyniki z perspektywy teorii sieci osadniczej, zauważyć należy, że analizowany obszar, charakteryzujący się przeciętną gęstością zaludnienia poza większymi miastami, prawdopodobnie charakteryzuje się także głębszą od samych warunków mieszkaniowych nierównomiernością rozwoju jednostek administracyjnych, co przekłada się przypuszczalnie na różnice w dostępie do edukacji, zdrowia, a także możliwościach rozwoju zawodowego i osobistego. Z drugiej strony mniejsze obszary osadnicze, mimo niższego poziomu urbanizacji, mogą oferować wyższą jakość życia, choćby dzięki mniejszemu zanieczyszczeniu powietrza, bliższemu kontaktowi z naturą (np. lasami, jeziorami charakterystycznymi dla Pojezierza Pomorskiego) oraz silniejszym wspólnotom lokalnym (co dotyczy może zwłaszcza wspólnot o unikalnej kulturze, jak kaszubska, kociewska). Stąd też wskazane jest kontynuowanie badań w celu kompleksowej oceny jakości życia na badanych obszarach, zwłaszcza w odniesieniu do środowiska życia człowieka.

Literatura

- Ambrozik W. 1983. Sytuacja społeczna dziecka rodziny alkoholicznej w kulturowo zaniedbanym rejonie wielkiego miasta. Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań.
- Auriacombe C.J. 2007. Unobtrusive research methods critical issues. *Journal of Public Administration*, 42(6): 458–471.
- Babbie E. 2004. *Badania społeczne w praktyce*. Wyd. Nauk. PWN, Warszawa.
- Banaś M., Bączkowska O., Iwańska E., Kujawa P., Trzcńska D. 2018. *Sytuacja społeczno-ekonomiczna gospodarstw domowych w Polsce w latach 2015–2016*. Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa.
- Bednarowska Z. 2015. Desk research – wykorzystanie potencjału danych zastanych w prowadzeniu badań marketingowych i społecznych. *Marketing i Rynek*, 7: 18–26.
- Broda-Wysocki P. 2012. *Wykluczenie i inkluzja społeczna. Paradygmaty i próby definicji*. Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, Warszawa.

- Chruski P., Kolsut B., 2017. Potencjał rozwojowy gminy Powidz w okresie postępującej endogenizacji procesów rozwoju. *Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna*, 40: 35–52.
- Ciura G. 2010. Warunki życia ludności wiejskiej. *Studia BAS*, 4(24): 159–178
- Dziarmakowska N. 2022. Wpływ regionalnych wytycznych na aktywność gmin w zakresie monitorowania programów rewitalizacji na przykładzie województwa wielkopolskiego. *Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna*, 62: 405–421.
- Gałązka A. 1998. Sytuacja mieszkaniowa ludności aglomeracji warszawskiej w latach 1970–1988. *Zróżnicowania przestrzenne i tendencje zmian*. Wydawnictwo Continuo, Wrocław.
- Hauke J., Konecka-Szydłowska B. 2011. Nierówności wewnątrzregionalne w województwie wielkopolskim. *Studium małych miast. Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna*, 16: 88–98.
- Jarmoszko S., Barszczewski W. 2017. Bezpieczeństwo społeczne w sytuacjach krytycznych. Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach, Siedlce.
- Jeran A. 2015. Jakość i warunki życia – perspektywa mieszkańców i statystyk opisujących miasta na przykładzie Bydgoszczy, Torunia i Włocławka. *Roczniki Ekonomiczne Kujawsko-Pomorskiej Szkoły Wyższej w Bydgoszczy*, 8: 222–235.
- Kaczmarek S. 1996. Struktura przestrzenna warunków zamieszkania w Łodzi. ŁTN, Łódź.
- Klimczuk A. 2013. Raport desk research pt. „Samorządowa i obywatelska współpraca transgraniczna w województwie podlaskim. Przegląd literatury i dokumentów strategicznych”. Fundacja SocLab, Białystok.
- Kluzowa K. 2009. Przestrzeń mieszkalna jako wyznacznik jakości życia rodziny. [W:] G. Makięto-Jarża (red.), *W poszukiwaniu jakości życia współczesnej rodziny polskiej*. Krakowskie Towarzystwo Edukacyjne – Oficyna Wydawnicza AFM, Kraków, s. 69–85.
- Kosiński E. 2014. Gospodarka mieszkaniowa gminy. Formy współdziałania gminy z podmiotami prywatnymi. [W:] M. Jabłoński, K. Kiczka (red.), *Współdziałanie podmiotów publicznych i prywatnych w sferze gospodarki komunalnej*. *Przegląd Prawa i Administracji*, 98: 159–172.
- Łojko M. 2018. Sytuacja osób młodych na rynku pracy w województwie warmińsko-mazurskim. Wybrane wskaźniki. *Przedsiębiorstwo i Region*, 10: 36–46.
- Marszałek Ł. 2018. Implementacja modelu rozwiniętego systemu środowiska życia człowieka do badań społeczno-przestrzennych. *Słupskie Prace Geograficzne*, 15: 67–76.
- Masik G. 2018. Suburbanizacja demograficzna i przestrzenna na Obszarze Metropolitalnym Gdańsk-Gdynia-Sopot. *Studia Obszarów Wiejskich*, 50: 155–170.
- Michalska-Żyła A. 2016. Jakość życia na poziomie lokalnym. *Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Sociologica*, 56: 53–66.
- Michalski T. 2012. Bezpieczeństwo publiczne w województwie pomorskim w 2010 roku. *Słupskie Prace Geograficzne*, 9: 79–97.
- Michalski T. 2014. Problemy w opracowaniu wskaźników dla monitoringu przestrzennego sytuacji społecznej w Polsce. [W:] J. Zaleski (red.), *Rozwój statystyki regionalnej w kontekście potrzeb informacyjnych polityki spójności*. Nowe podejście do przestrzeni. *Biuletyn KPZK PAN*, 255: 80–94.
- Michalski T. 2016. Problemy monitoringu sytuacji społecznej na szczeblu lokalnym wynikające z delimitacji jednostek przestrzennych (na przykładach z województwa pomorskiego). [W:] S. Sitek (red.), „Stare i nowe” problemy badawcze w geografii społeczno-ekonomicznej, 7: 55–71.
- Michalski T., Szymańska W. 2017. Problemy statystycznego pomiaru jakości życia na szczeblu regionalnym i lokalnym wynikające z małej częstotliwości lub wyraźnej specyfiki procesu. [W:] M. Piotrowska-Piątek (red.), *Statystyczny pomiar jakości życia w układach regionalnych i krajowych. Dylematy i wyzwania*. *Studia i Materiały. Miscellanea Oeconomicae*, 21(3/1): 57–69.
- Miła S. 1984. *Psychologia społeczna*. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.
- Milewska-Osiecka K., Ogrodowczyk A. 2015. Warunki mieszkaniowe w małych miastach Polski ze szczególnym uwzględnieniem Uniejowa. *Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Geographica Socio-Oeconomica*, 19: 129–148.
- O'Brien M. 2010. *Unobtrusive Research Methods – An Interpretative Essay*. *Practising Media Research*, 2–15.
- Parysek J.J. 1985. Planowe kształtowanie środowiska człowieka. [W:] A. Kozłowska-Kamzowa (red.), *Ochrona zabytków a gospodarka przestrzenna Polski*. *Biuletyn Informacyjny IGiPZ PAN*, 52: 47–56.
- Piechowska M. 2020. Sytuacja społeczna na okupowanych terytoriach Donbasu. *Biuletyn PISM*, 233(2165)

- (https://www.pism.pl/publikacje/Sytuacja_spoeczna_na_okupowanych_terytoriach_Donbasu; dostęp: 19.06.2023).
- Piórkowska K. 2014. Metodologiczne i metodyczne aspekty prowadzenia badań naukowych w świetle badań nad lojalnością menedżerską – kontekst triangulacji teoretycznej i metodycznej. *Organizacja i Kierowanie*, 2: 95–111.
- Polak A. 2010. Rola samorządów gminnych w prowadzeniu polityki mieszkaniowej w okresie transformacji ustrojowej. *Rocznik Żyrardowski*, 8: 245–273.
- Podolec B. 2014. Wybrane aspekty analizy warunków życia ludności w Polsce. Metody ilościowe w badaniach empirycznych. Krakowskie Towarzystwo Edukacyjne – Oficyna Wydawnicza AFM, Kraków.
- Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (Dz.U. z 2002 r. nr 75, poz. 690 z późn. zm.).
- Sierpowska I. 2010. Socjalne aspekty ochrony prawa do mieszkania. *Studia Erasmiana Wratislaviensia*, 4: 279–302.
- Słaby T. 2011. Nowe propozycje w badaniach jakości życia. *Studia i Analizy Kolegium Zarządzania i Finansów*, 108: 125–136.
- Soldatke N., Żukowska S., Połom M. 2022. Zjawisko wykluczenia transportowego na terenie powiatów puckiego i wejherowskiego w 2019 r. *Regiony Nadmorskie*, 30: 142–159.
- Stępiak M. 2014. Przekształcenia przestrzennego rozmieszczenia zasobów mieszkaniowych w Warszawie w latach 1945–2008. IG i PZ PAN, Warszawa.
- Szukielójć-Bieñkuńska A., Włodarczyk J., Piasecki T. 2014. Terytorialne zróżnicowanie wybranych aspektów jakości życia w Polsce. *Wiadomości Statystyczne*, 59(8): 23–39.
- Szymańska D., Biegańska J. 2011. Obszary wiejskie w Polsce w świetle analizy wybranych elementów infrastruktury i mieszkalnictwa. *Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna*, 14: 57–74.
- Świder M., Wiśniewski M. (red.) 2017. *Sytuacja społeczna osób LGBT+ w Polsce. Raport za lata 2015–2016. Kampania Przeciw Homofobii*, Warszawa.
- Tabaczkiewicz-Paech A. 1992. Sytuacja społeczna ludzi starych jako problem pedagogiczny. *Neodidagmata*, 21: 89–94.
- Webb E.J., Campbell D.T., Schwartz R.D., Sechrest L. 1966. *Unobtrusive Measures Nonreactive Research in the Social Sciences*. Rand McNally, Chicago.

Spatial differentiation of housing conditions in in the Pomeranian and West Pomeranian voivodeships in 2018–2020

Abstract: The aim of the article is to present the spatial differentiation of the social situation concerning the housing conditions of the population in the poviats of the Pomorskie and Zachodniopomorskie voivodships. The time range of the study covers the average from 2018–2020. The analysis was based on 6 variables selected from the databases of the Local Data Bank of the Central Statistical Office. They refer both to the aspects of dwelling occupancy (an average usable floor space of a dwelling in m² per person, an average number of persons per room) and to the utilities used (a percentage of population using the water supply system, a percentage of population using the sewage system, a percentage of dwellings equipped with bathroom, a percentage of dwellings equipped with central heating). During the elaboration of the collected data, the following methods were used single-feature classification using the critical range method and the coefficient of specific variability (for the assessment of the social situation in terms of selected variables in poviats), as well as the Perkal synthetic index and the multi-feature classification using the Ward method at the Euclidean distance (to summarise the social situation regarding living conditions). The spatial differentiation was depicted using the choropleth map method with the use of GIS software. The conducted analyses proved that the favorable social situation in terms of housing conditions applies to all cities with poviat rights located within the study area. Apart from that, several poviats directly adjacent to voivodeship centers are in a similar situation, as is the Kołobrzeg poviat located on the coast. The single local governments from the Pomorskie (3) and Zachodniopomorskie (1) voivodships are in unfavourable situation. In the remaining poviats, which account for over 58% of the total, the examined situation can be de-

scribed as relatively average. The results of the conducted research can be used for the needs of local governments to implement appropriate solutions aimed at improving the social situation in terms of housing conditions in units where it is unfavorable. They can also be an element of deeper analysis on the diversity of the social situation in the Pomorskie and Zachodniopomorskie voivodships, extended by many other indicators regarding human living conditions.

Key words: housing conditions, spatial differentiation, Pomeranian, West Pomeranian